

Beton Ltd. je gledališki kolektiv treh igralcev, Primoža Bezjaka, Katarine Stegnar in Branka Jordana, ki od leta 2010 kontinuirano deluje pod produkcijskim okriljem Zavoda Bunker, nekaj predstav pa je ustvaril tudi v (so)produkciji Anton Podbevšek Teatra. Na področju uprizoritvenih umetnosti v slovenskem prostoru je Beton Ltd. oral ledino v kolektivnem pristopu pri ustvarjanju predstav in je kot tak specifičen primer, ko govorimo o nehierarhičnih in kolektivnih produkcijskih modelih v Sloveniji.

V desetih letih obstoja je Beton Ltd. ustvaril sedem predstav: *Tam daleč stran: uvod v ego-logijo* (2010); *Rečem, kar mi rečejo, naj rečem* (2012); *Vse, kar smo izgubili* (2013), *Upor ni človek* (2014), *Ich kann nicht anders* (2016), *Große Erwartungen* (2018), *Mahlzeit* (2019).

Prispevek se s pomočjo introspektivne samoanalize poskuša približati odgovorom na vprašanja, kateri osnovni pogoji so bili potrebni za vzpostavitev kolektiva (zgodovinski pogled) in kateri so potrebni za učinkovito delovanje (vsebinska analiza postopkov, metodologije in procesa dela). Preizprašuje razmerje med dejansko in navidezno kolektivnostjo, poskuša označiti prednosti in slabosti ustvarjanja v kolektivu, predvsem pa poskuša ozavestiti, ali v posameznem primeru obstajajo premise splošnega, kar bi lahko veljalo kot primer dobre prakse, ali pa gre le za izjemo.

Ključne besede: Beton Ltd., Primož Bezjak, Branko Jordan, Katarina Stegnar, Betontanc, Matjaž Pograjc, Bunker, Anton Podbevšek Teater, kolektiv, kolektivno (skupnostno)

Igralec **Branko Jordan** je študiral in diplomiral na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo Univerze v Ljubljani v razredu profesorjev Mileta Koruna in Matjaža Zupančiča (1996–2002). Že med študijem je začel sodelovati z režiserjem Matjažem Pograjcem in bil aktiven član skupine Betontanc (2001–2014). V svojem profesionalnem delu je deloval tako v repertoarnih gledališčih kot z neodvisnimi producenti na področju uprizoritvenih umetnosti. Bil je stalni član SLG Celje (2003/2004), Prešernovega gledališča Kranj (2004–2008), Drame SNG Maribor (2009–2013 in 2016–2018) ter SNG Drama Ljubljana (2014–2016 in 2019–). Sodeloval je z Zavodom Bunker, Gledališčem Glej, Zavodom Imaginarni, s Cankarjevim domom, z gledališko organizacijo Pandur.Theaters in Anton Podbevšek Teatrom. V mednarodnem prostoru je sodeloval z gledališčem Ulysses, s skupino Jonghollandia (Wunderbaum), New Lathwian Theatre Institutom, festivalom Mitelfest, Teatrom Reon iz Bologne idr. V dvajsetih letih ustvarjanja je oblikoval več kot sedemdeset vlog in zanje prejel številne nagrade.

Leta 2018 je postal docent za področje dramske igre in umetniške besede na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo, kjer predava dramsko igro. Je ustanovni član skupine Beton Ltd.

iz.branko@gmail.com

Beton Ltd.: študija primera

Branko Jordan

AGRFT Univerze v Ljubljani

Članek s pomočjo introspektivne samoanalize obravnava gledališki kolektiv Beton Ltd., ki smo ga leta 2010 ustanovili igralci in performerji Primož Bezjak, Katarina Stegnar in Branko Jordan in ki je v preteklih desetih letih ustvaril sedem avtorskih snovalnih uprizoritev, pretežno v produkciji Zavoda Bunker, nekatere od njih pa tudi v (so)produkciji Anton Podbevšek Teatra: *Tam daleč stran: uvod v ego-logijo* (2010); *Rečem, kar mi rečejo, naj rečem* (2012); *Vse, kar smo izgubili, medtem ko smo živeli* (2013); *Upor ni človek* (2014), *Ich kann nicht anders* (2016), *Velika pričakovanja/Große Erwartungen* (2018) in *Mahlzeit* (2019).

Upoštevajoč zgolj stopnjo in razsežnost izvajanja skupnostnih mehanizmov pri razvoju posameznih predstav, bi lahko delovanje kolektiva Beton Ltd. v grobem razdelili na tri obdobja: 1) iniciacijsko obdobje (ki upošteva vzpostavitev kolektiva ter mehanizmov vključenosti in nehierarhičnih delitev vlog v procesu gledališkega ustvarjanja); 2) formativno oziroma razvojno obdobje (ki upošteva razvoj mehanizmov skupnostnega ustvarjanja) in 3) »trenutno« obdobje, obdobje t. i. nemškega cikla, v katerem kolektiv suvereno uporablja doslej razvite mehanizme.

Članek razgrne nekatera ozadja, ki so omogočila nastanek kolektiva, pri čemer že sama odločitev za ime »Beton Ltd.«, katerega jedro je koren »očetovskega« kolektiva Betontanc, ki je eden od skupnih imenovalcev ustanoviteljev kolektiva, predvsem pa pripadajoča okrajšava »Ltd.« (d. o. o. – družba z omejeno odgovornostjo), jasno usmerja ost v specifično stanje omejenosti, omejitev v območju »prevzemanja odgovornosti«, ki v normativnih oblikah gledaliških procesov običajno pripada vlogi in osebi režiserja, v primeru kolektiva Beton Ltd. pa, če in kadar obstaja, poteka fluidno, nezavezujoče, neopazno prehajajoče z enega člana na drugega. Ob odsotnosti režiserja (ne pa tudi režije), ki je bila velik izziv zlasti v prvih obdobjih, je druga bistvena razlikovalna lastnost delovanja v kolektivu povezana s časom, ki je potreben za usklajevanje in sprejemanje posameznih odločitev, deloma pa v to spada tudi nenehna nevarnost kompromisa kot nadomestka za unikatne umetniške in produkcijske odločitve.

V nadaljevanju se prispevek osredotoča na nekatere ključne pogoje, potrebne za vzpostavitev in delovanje gledališkega kolektiva (izhajajoč iz specifičnih dejavnih

izkušenj kolektiva Beton Ltd.). Najprej skupno referenčno in izkustveno ozadje, ki je ključno vsaj na dveh ravneh: pri oblikovanju notranje terminologije in sporazumevalnih kodov kolektiva, zlasti pa kot podstat za zaupanje med posameznimi člani kolektiva; pomen »emancipiranega igralca_ke«, ki si želi aktivno in soavtorsko posegati v tkivo predstave, v različne ravni gledališkega izraza pa tudi v izbor samih vsebin; visoko stopnjo razvite (in potešene) umetniške osebnosti; vpogled v obstoječe primere »dobrih praks« na področju sodobnih uprizoritvenih praks, pri čemer sta bila za Beton Ltd. ključni srečanje in sodelovanje s sorodno nizozemsko skupino Jonghollandia; ter priložnosti, na katere, resnici na ljubo, potrebe in želja posameznih ustvarjalcev nimajo veliko vpliva, temveč so v domeni odločujočih deležnikov – producentov, umetniških vodij, kulturne politike nasploh – njihove pripravljenosti za spodbujanje odprtih, raziskovalnih in tudi k določenemu tveganju podvrženih oblik scenskih praks, ne samo na ravni vsebine, temveč tudi notranje organiziranosti in načinov dela. V konkretnem primeru kolektiva Beton Ltd. sta pri tem izpostavljeni vlogi Zavoda Bunker in Anton Podbevšek Teatra.

Prispevek se zaključí s skoraj tautološko mislijo, da je kolektivnost v gledališču mogoče misliti in udejanjati zgolj, če jo izvajamo.

Vse od ustanovitve kolektiva do danes nihče od njegovih članov posamezno ali skupaj ni objavil širšega prispevka, ki bi reflektiral delovanje kolektiva, metode in specifikke ustvarjanja v njem, hkrati pa v tem času v slovenskem prostoru tudi še ni izšla nobena poglobljena študija o delovanju kolektiva Beton Ltd. Tudi zato je pričujoči prispevek v resnici zgolj poskus študije primera in v tem smislu primer t. i. teorije iz prakse.